

Оксана Шостак
Кандидат філологічних наук, доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ

**ПРОСТОРОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЧЕРОКІ У РОМАНІ
ДІАНИ ГЛАНСІ «ВІДШТОВХУЮЧИ ВЕДМЕДЯ.
РОМАН ПРО СТЕЖИНУ СЛІЗ»**

Постановка проблеми. П.Бергер і Т.Лукман переконані у тому, що «світ повсякденної реальності має просторову й часову структуру»[Бергер, Лукман с.49], а Л.Гумільов доповнює цю думку тезою про те, що «взаємодія людства із природою є постійною, та цей процес надзвичайно варіюється і в просторі, і в часі» [Гумилев, с.12]. Дослідники національної ідентичності корінних жителів Північної Америки сходяться на думці, що з двох означених критеріїв просторова структура відіграє значно важливішу роль, ніж часова. У її основу покладено приналежність до конкретного простору, землі та її ландшафту. Відчуття приналежності до конкретної території є важливою темою у літературній традиції американських і канадських індіанців. Поллі О.Вокер підкреслює, що європейські і автохтонні культури круто відрізняються одна від одної, «онтологічне насилля, замовчування і приниження корінного світосприйняття було і залишається одним із найбільш визначних засобів колонізації» [Walker, с.529].

Володіння землею для європейця XVI-XVII ст. означало незалежність та фінансову стабільність. Земля – саме те, що покликало жителів густонаселених країн Європи до нововідкритого континенту, і саме приналежність до цієї землі робила її корінних

жителів «корінними». Проте для них було чужим саме поняття «володіння землею», вони не відривали себе від неї, вважали себе її частиною. Цей факт досі добре можна спостерігати у світоглядних моделях індіанців різних племен. К. Лінкольн писав, що «плем'я відчуває себе єдиним цілим із землею» [Lincoln, с.8].

Просторова ідентичність є одним із важливих елементів конструювання національної ідентичності корінних народів Північної Америки, як частини специфічного соціокультурного простору. Ототожнення себе із конкретним простором є основою для сприйняття загальнонаціональних проблем. Індіанська просторова ідентичність формувалася на основі спільних територій, не останню роль відігравав тут і регіональний первень, базований на певній системі цінностей. Обов'язковими елементами цього виду ідентичності є знання про специфіку власної території й усвідомлення себе її членом, а також оцінка якостей власної території (часто ідеалізована), таким чином вибудовувалася система національних координат, у яких просторова ідентичність поставала як форма осмислення і вираження територіальних інтересів громади.

Просторова ідентичність черокі є ієрархічною, оскільки містить у собі декілька рівнів, кожний з яких відображає специфіку приналежності до різних територій – від малої батьківщини через політико-адміністративні та економіко-географічні утворення до країни в цілому. До виселення із їх правічних земель у наслідок рішення президента США Ендрю Джексона у 1837-1839 рр., черокі проживали на території сучасних штатів Кентуккі, Віргінія, Північна і Південна Кароліна, Алабама і Теннесі.

Геополітична ідентичність постає ключовим елементом конструювання соціально-політичного простору роману Діани Глансі «Відштовхуючи ведмеда. Роман про стежину сліз». Своє завдання письменниця вбачає у виявленні самотності народу черокі і його країни у глобалізованому просторі новонароджених Сполучених Штатів Америки. У текстовій структурі роману відображений тісний зв'язок просторових відчуттів черокі з їх уявленнями про державність, її характер і самопочуття нації. Геополітична ідентифікація черокі, як однієї із п'яти цивілізованих націй південного-сходу Північної Америки у першій третині XIX ст., була одним із стабілізуючих чинників культурно-історичної і суспільно-територіальної спільноти. Просторова ідентичність

слугувала черокі мірилом самореалізації у геополітиці американського суспільства. Простір був способом аперцепції й інтерпретації внутрішнього світу черокі як етносу, їхня особлива ментальність викарбувалася під впливом багатовікових природно-кліматичних і культурно-кліматичних чинників території. Саме через те, що ментальність є надзвичайно консервативним явищем, котре неможливо змінити протягом життя одного або кількох поколінь, вона долає історичні епохи і зберігає генетичний код нації, допомагає зрозуміти сутність ідентичності, закономірності розвитку культури, побутових традицій, суспільної моралі. Соціальні катаклізми можуть лише впливати на форму виявлення і дещо реформувати окремі ментальні риси нації. «Залишаючись непомітною для її носіїв, ментальність особливо усвідомлюється, коли доводиться зіштовхуватися з носіями іншої ментальності» [Бек, с.588].

В. Ватс говорить, що здатність автохтонних народів спілкуватися із землею є генетично успадкованою, «саме ця здатність робить нас корінними жителями, навіть тоді коли наше представлення як таких перекручене у рамках колоніальної парадигми» [Watts, с.32]. На відміну від європейської космогонії, де людина поміщена у позицію володаря землі і всього свого природного оточення, що призвело до переконання про розділ між людиною і природою. Уявлення про світ корінних націй базуються на міфі творення світу, у цьому процесі в однаковій мірі брали участь як люди так і звірі, чим і завдячуємо значній анімалістичності індіанських текстів взагалі і тексту роману Глансі зокрема. Із перших же рядків твору читач сприймає тварин як частину життєвого універсалу черокі. Першими із тварин згадуються коні, що супроводжуватимуть людей на марші під час насильницького переселення черокі із Північної Кароліни на т.з. «індіанську територію» через шість штатів.

Іншим важливим чинником елементів дефініції просторової ідентичності черокіє рослинність, котра також пов'язана із міфологією. Схоплена на порозі власної хатини Марітол, одна із протагоністів роману, подумки прутчається: «Вони не можуть нас забрати звідси. Хіба солдатам не відомо, що ми і є земля? Кукурудзяні стебла – то наші бабусі. Бо наші історії розповідають, що жінка на ім'я Селу дала себе вбити синам аби із крапель її крові виросла кукурудза. Стебла кукурудзи зачіпали нас, прагнучи

втримати. Їхні китиці немов голоси підіймалися вгору. Наш дух зчіплювався із кукурудзяним волоссям і сплітався із їхнім корінням. Мої ноги не бажали іти й солдати вели мене попід руки. Я впала у рядках кукурудзи обабіч дороги. Пташине щебетання заповнило мої вуха. Я прагнула втримати повітря і звуки землі. Солдат наставив на мене багнет, на мить здалося, що він має синє обличчя. Я спробувала підвестися, та коліна не слухалися. У руці я й досі тримала серцевинку від яблука»[Glancy, с.4].

Завдяки конкретній констеляції вищеперерахованих маркерів поетики корінного ландшафту складається прообразуніверсаму притаманного народу черокі. Глансі комбінує дві типові складові ландшафтного рівня: рухливість і зооморфізм. В художньо-філософській концепції роману «Відштовхуючи ведмеда. Роман про стежину сліз» вибудовується уявлення про історичну реальність і простір США як про багаторівневу систему, де корінні народи стають об'єктивізованою величиною національної історії й ідентичності.

Література

1. Бек У. Что такое глобализация? / У.Бек: [Пер. с нем. А.Григорьева и В.Седельника]. – М.:Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Бергер П., Лукман Т. Социальноконструированная реальность. Трактат по социологии знания/ П. Бергер, Т. Лукман :[Пер. с англ. Е.Руткевич]. – М.: Медиум; Academia-Центр, 1995. – 323с.
3. Гумилев Л.Н. PASSIONARIUM. Теория пассионарности и этногенеза (сборник)/ Л.Н.Гумилев. – М.:АСТ:Corpus, 2016. – 936с.
4. Glancy, Diane. Pushing the Bear. A Novel of Trail of Tears. – New York, San Diego, London: Harcourt Brace & Company, 1996. – 241p.
5. Lincoln, Kenneth. Native America Renaissance. – Berkeley: U of California Press, 1983. - 320 p.
6. Walker, Polly O. Decolonizing Conflict Resolution: Addressing the Ontological Violence of Westernization?// American Indian Quarterly. – 2004. – Vol. 28. No. 2. – P.527-549.
7. Watts, Vanessa. Indigenous Place-Thought Agency among Humans and Non-humans (First Woman and Sky Woman Go on a European Tour!)// Decolonization: Indigeneity, Education & Society. – 2013- Vol.2. No.1. – P.20-34.